

POVIJEST EKONOMSKE I MONETARNE UNIJE

Ekonomska i monetarna unija (EMU) rezultat je postupne gospodarske integracije u EU-u. Riječ je o proširenju jedinstvenog tržišta EU-a koje je obilježeno zajedničkim odredbama o proizvodima i slobodnim kretanjem robe, kapitala, radne snage i usluga. Zajednička valuta euro uvedena je u europodručju koje trenutačno čini 19 država članica EU-a. Svih 28 država članica, uz iznimku Ujedinjene Kraljevine i Danske, mora preuzeti euro nakon najmanje dvije godine sudjelovanja u europskom tečajnom mehanizmu II (ERM II) i ispunjavanja konvergencijskih kriterija. Jedinstvenu monetarnu politiku utvrđuje Europska središnja banka (ESB), a ona se dopunjuje usklađenim fiskalnim i ekonomskim politikama. U EMU-u ne postoji jedna institucija koja je odgovorna za ekonomsku politiku. Umjesto toga odgovornost se dijeli između država članica i raznih institucija EU-a.

PRAVNA OSNOVA

- Odluke europskih sastanaka na vrhu u Haagu (1969.), Parizu (1972.), Bruxellesu (1978.), Hannoveru (1988.), Madridu i Strasbourgu (oba 1989.) i Maastrichtu (1991. – 1992.)
- Članci od 119. do 144., članak 219. i članci od 282. do 284. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU)
- Protokoli priloženi UFEU-u o prijelazu u treću fazu ekonomske i monetarne unije, prekomjernom deficitu i postupcima za makroekonomske neravnoteže, konvergencijskim kriterijima, klauzulama o izuzeću za Ujedinjenu Kraljevinu i Dansku, Europskom sustavu središnjih banaka, Europskoj središnjoj banci i Euroskupini.

CILJEVI

EMU je rezultat postupne gospodarske integracije i stoga nije samome sebi svrha. Upravljanje EMU-om osmišljeno je tako da se njime pruža potpora održivom gospodarskom rastu i visokoj stopi zapošljavanja odgovarajućim ekonomskim i monetarnim politikama. Za ostvarenje tih ciljeva služi se trima glavnim ekonomskim aktivnostima: (i) provođenjem monetarne politike u cilju ostvarivanja stabilnosti cijena (ii) usklađivanjem ekonomskih politika država članica (iii) jamčenjem dobrog funkcioniranja jedinstvenog tržišta.

POSTIGNUĆA

Euro je sada dio svakodnevnog života u 19 država članica Europske unije. Druge države članice preuzet će ga u dogledno vrijeme. Jedinstvena valuta ima neosporne prednosti: smanjuje troškove financijskih transakcija, pojednostavnjuje putovanje, jača ulogu Europe na međunarodnoj razini itd.

POVIJEST EMU-A

Na sastanku na vrhu u Haagu 1969. čelnici država i vlada odredili su novi cilj europske integracije: ekonomsku i monetarnu uniju (EMU). Skupina kojoj je predsjedao tadašnji luksemburški premijer Pierre Werner sastavila je izvješće kojim je predviđeno ostvarivanje potpune ekonomske i monetarne unije u roku od deset godina u skladu s planom u više faza. Konačni cilj bio je postizanje potpune liberalizacije kretanja kapitala, potpune konvertibilnosti valuta država članica i neopozivog fiksiranja deviznih tečajeva. Kolaps Sustava iz Bretton Woodsa i odluka vlade SAD-a o dopuštanju fluktuiranja tečaja dolara sredinom 1971. prouzročili su val nestabilnosti u odnosu na strane devize koji je ozbiljno doveo u pitanje paritete između europskih valuta. Projekt EMU-a naglo je zaustavljen.

Na sastanku na vrhu u Parizu 1972. godine EU je pokušao dati nov poticaj monetarnoj integraciji stvaranjem „zmije u tunelu” – mehanizma za regulirano dopuštanje fluktuiranja tečaja nacionalnih valuta („zmija”) u okviru uskih raspona fluktuacije prema dolaru („tunel”). Pogođena naftnom krizom, slabošću dolara i razlikama u gospodarskim politikama, „zmija” je u manje od dvije godine izgubila većinu svojih članica te je u konačnici smanjena na područje „njemačke marke” koje su činile Njemačka, zemlje Beneluxa i Danska. Stvaranje europskog monetarnog sustava (EMS)

Napori oko uspostavljanja područja monetarne stabilnosti obnovljeni su 1978. (sastankom na vrhu u Bruxellesu) i stvaranjem europskog monetarnog sustava (EMS) na temelju koncepta fiksnih no prilagodljivih deviznih tečajeva. Valute svih država članica, uz iznimku Ujedinjene Kraljevine, sudjelovale su u europskom tečajnom mehanizmu ERM I. Devizni tečajevi temeljili su se na središnjoj stopi prema ECU-u (koja je prvo bila zvana europskom obračunskom jedinicom), europskoj valutnoj jedinici koja je predstavljala srednju vrijednost sudjelujućih valuta. Na temelju tih središnjih stopa izraženih u ECU-u izračunata je mreža bilateralnih stopa i fluktuacije tečaja morale su se nalaziti u okviru raspona od 2,25 % (uz iznimku talijanske lire kojoj je dozvoljen raspon od 6 %). Tijekom razdoblja od deset godina pomoću EMS-a prilično je smanjena varijabilnost deviznih tečajeva jer je fleksibilnošću sustava zajedno s političkom voljom za ostvarivanjem gospodarske konvergencije postignuta održiva stabilnost valuta.

Nakon donošenja programa [jedinstvenog tržišta](#) 1985. bilo je sve jasnije da se potencijal unutarnjeg tržišta ne može u potpunosti iskoristiti dok god postoje relativno visoki troškovi transakcija povezani s konverzijom valuta i nesigurnosti povezane s fluktuacijama deviznog tečaja, makar one bile i male. Osim toga, mnogi su ekonomisti upućivali na ono što su nazvali „nemogućim trokutom”, smatrajući da su slobodno

kretanje kapitala, stabilnost deviznih tečajeva i neovisne monetarne politike dugoročno nespojivi.

Europsko vijeće u Hannoveru osnovalo je 1988. odbor za proučavanje EMU-a na čelu s Jacquesom Delorsom, tadašnjim predsjednikom Europske komisije. Izvješćem odbora (Delorsovim izvješćem) podnesenim 1989. predloženo je jačanje uvođenja EMU-a u tri faze. Njime se posebno naglašavala potreba za boljim usklađivanjem ekonomskih politika, propisima koji obuhvaćaju nacionalne proračunske deficite i novom, potpuno neovisnom institucijom koja bi bila odgovorna za monetarnu politiku Unije: [Europskom središnjom bankom](#) (ESB). Na osnovi Delorsova izvješća Europsko vijeće u Madridu odlučilo je 1989. početi provoditi prvu fazu EMU-a, to jest potpunu liberalizaciju [kretanja kapitala](#) do 1. srpnja 1990.

U prosincu 1989. Europsko vijeće u Strasbourgu sazvalo je međuvladinu konferenciju kako bi se utvrdilo koje je izmjene potrebno unijeti u Ugovor kako bi se mogao ostvariti EMU. Rad te međuvladine konferencije doveo je do izrade [Ugovora o Europskoj uniji](#) koji su čelnici vlada i država službeno usvojili na Europskom vijeću u Maastrichtu u prosincu 1991. te je potpisan 7. veljače 1992.

Ugovorom je utvrđeno da se EMU uvodi u tri faze:

- Prva faza: (od 1. srpnja 1990. do 31. prosinca 1993.): slobodno kretanje kapitala među državama članicama
- Druga faza: (od 1. siječnja 1994. do 31. prosinca 1998.): konvergencija ekonomskih politika država članica i jačanje suradnje među nacionalnim središnjim bankama država članica. Usklađivanje monetarnih politika institucionalizirano je uspostavljanjem Europskog monetarnog instituta (EMI), čije su zadaće bile jačanje suradnje među nacionalnim središnjim bankama i provođenje potrebnih priprema za uvođenje jedinstvene valute. Nacionalne središnje banke trebale su u toj fazi postati neovisne.
- Treća faza: (provodi se od 1. siječnja 1999.): postupno uvođenje eura kao jedinstvene valute država članica i provedba zajedničke monetarne politike pod okriljem ESB-a. Prijelaz u treću fazu ovisio je o postizanju visokog stupnja trajne konvergencije koja se mjerila prema nizu [kriterija](#) utvrđenih Ugovorima. [Proračunska pravila](#) trebala su postati obvezujuća i državni članici koja ih ne poštuju [prijetile bi sankcije](#). Jedinstvena monetarna politika uvedena je i povjerena Europskom sustavu središnjih banaka (ESSB), koji čine nacionalne središnje banke i ESB.

Prve su dvije faze EMU-a dovršene, dok se [treća](#) još provodi. U načelu sve države članice EU-a moraju sudjelovati u ovoj zadnjoj fazi i stoga preuzeti euro (članak [119.](#) UFEU-a). Međutim, neke države članice još nisu ispunile konvergencijske kriterije. Za te države članice stoga vrijedi privremeno izuzeće dok ne budu spremne pristupiti trećoj fazi EMU-a. Osim toga, Ujedinjena Kraljevina i Danska dale su do znanja da ne namjeravaju pristupiti trećoj fazi EMU-a i da stoga ne žele preuzeti euro. Za te dvije države članice stoga vrijedi izuzeće u vezi sa sudjelovanjem u EMU-u. Uvjeti izuzeća iscrpno su utvrđeni protokolima u vezi s tim dvjema državama koji su priloženi osnivačkim ugovorima EU-a. Međutim, Ujedinjena Kraljevina i Danska zadržavaju mogućnost da okončaju to izuzeće i podnesu zahtjev za pristupanje trećoj fazi EMU-

a. Trenutačno je stanje takvo da je 19 od 28 država članica pristupilo trećoj fazi EMU-a te je euro njihova zajednička valuta.

Slijedom europske dužničke krize čelnici EU-a obvezali su se na jačanje EMU-a, među ostalim poboljšanjem njegova okvira upravljanja. Godine 2015., nadovezujući se na sličnu inicijativu iz 2012., predsjednici Komisije, Europskoga vijeća, Euroskupine, ESB-a i Europskog parlamenta objavili su izvješće naslovljeno „Dovršetak europske ekonomske i monetarne unije” (poznato kao „Izvješće petorice predsjednika”). U njemu se iznosi plan reformi usmjerenih na ostvarenje istinske ekonomske, financijske, fiskalne i političke unije u tri faze (najkasnije do 2025.).

ULOGA EUROPSKOG PARLAMENTA

Od stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona Europski parlament sudjeluje kao ravnopravan suzakonodavac u redovnom zakonodavnom postupku pri određivanju detaljnih pravila za postupak multilateralnog nadzora (članak 121. stavak 6. UFEU-a). Time se između ostalog obuhvaća preventivni dio Pakta o stabilnosti i rastu te stroži makroekonomski nadzor radi sprečavanja štetnih neravnoteža nastalih zbog financijske krize. Paket od šest mjera ojačao je ulogu Parlamenta u gospodarskom upravljanju EU-om, posebno uvođenjem europskog semestra te gospodarskog dijaloga. S Parlamentom se također savjetuje o:

- sporazumima o deviznim tečajevima između eura i valuta zemalja izvan EU-a
- odabiru zemalja koje se mogu pridružiti jedinstvenoj valuti (od 1999.)
- imenovanju predsjednika, potpredsjednika i drugih članova Izvršnog odbora ESB-a
- zakonodavstvu o provedbi postupka u slučaju prekomjernog deficita u skladu s Paktom o stabilnosti i rastu.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

